

ves, at any rate among British banks, (The balance sheet item commonly reads nowadays: „Deposits with accrued interest and other credit items.”)

4. Finally a word or two may be said as to the wider significance of undisclosed bank reserves. I am not competent to discuss how far the various devices above listed can be defended or justified from an accounting point of view. But one or two broad economic considerations are worth referring to.

In the first place we are sometimes told that building up undisclosed reserves is of importance for banks not merely as a means of concealing net losses or reduced profits in bad years but also as a means of understating profits in exceptionally good years. The ground for this view is that if a bank admits having made really high profits in any one year its customers may conclude that it is charging too much for its services and may therefore demand lowered interest rates etc., even though *in fact* the high profitability of the year in question proves to be a purely temporary phenomenon. Such an argument is, however, two-edged. Under modern conditions banks cannot escape a certain amount of more or less ill-informed criticism whatever policy they pursue. They certainly do not render themselves immune from such criticism by concealing the fluctuations in their annual profits; for by regularly declaring comparatively high dividends in times of slump no less than in times of boom they may and in some quarters do incur obloquy as profiteers and Shylocks who insist upon their pound of flesh no matter what the economic situation of their debtors may be!

It can be argued, in fact, that banks tend to be too sensitive to public opinion and as a result carry too far their policy of concealing the fluctuations in the volume and profitability of their business. After all there is no discredit in not making exactly equal profits every year — and what are *declared* reserves for if not to even out the fluctuations in net annual profits and so to maintain a reasonable degree of constancy in dividend disbursements? If undisclosed reserves are used for this purpose then the declared reserves degenerate into mere ornaments: they may serve to maintain the illusion of stability but are not in fact available for their proper purpose.

And this raises a still wider issue. The mere fact that banks are *known* by everybody to hold undisclosed as well as open reserves may of itself be sufficient to destroy much of the usefulness of the former. Any member of the general public studying the published balance sheets must then be

aware that these do not represent the true financial position of the banks concerned; and if he is really concerned to know about that position, whether as a potential investor in the banks' shares or simply as a depositor, he will be inclined to dismiss the published figures as mere „window-dressing” and rely upon more or less ill-informed general market opinion. In this way public confidence in the banks may come to be subjected to precisely those rumours and scares which undisclosed reserves are intended to withstand and deprive of influence.³⁾

When it is generally known that a bank has sunk several millions of pounds in irrecoverable loans to a fraudulent financier what is the public to think on finding no apparent traces of this loss in the bank's published profit and loss account? At least one reaction is certain: that the published accounts, however correctly drawn from a strictly auditing standpoint, are yet designed to conceal rather than to display the bank's real strength — or its real weakness.

I have deliberately stated these points in a somewhat one-sidedly extreme form. Their practical significance must not be placed too high. But they serve to underline the important conclusion that in the last analysis to accumulate reserves without disclosing them is a form of misrepresentation. No doubt they misrepresent on the right side: it is better from the point of view of society that if there must be concealment it should be concealment of strength rather than of weakness! No doubt, too, the object of the misrepresentation is in itself perfectly reasonable and defensible — for so far as banks are concerned we need not take into account the possibility of undisclosed reserves' being used as a means of facilitating illegitimate speculation in their shares. Nevertheless they bring it about that the published accounts of the companies accumulating them falsify the financial position of these companies. A complete defence from a social-economic standpoint of the policy of accumulating undisclosed reserves would have at the outset to controvert the view that where companies offer their shares for subscription and purchase by the public (and where banks declare themselves ready to accept funds on deposit from customers) the public (and the customers) have the right to know as *accurately as possible* the financial position of the company (or the bank) in question.

³⁾ Window-dressing is of course a common if not universal feature of periodically published bank returns. It probably does no harm by now — but only because everybody knows about it and it is therefore no longer capable of exercising any influence at all. If it did have an influence the latter would be in the direction of misleading the public.

DE STILLE RESERVE EN DE NEDERLANDSCHE FISCUS

door

W. H. MEIJBURG

Oud-Inspecteur der Dir. Bel. enz.

Ongetwijfeld zullen in dit nummer een of meer auteurs ernaar streven de begrippen stille en geheime reserve zoo zuiver mogelijk te omlijnen, zoodat ik mij in de inleiding ertoe bepaal, even het terrein te verkennen, dat zal moeten worden geëxploreerd.

Een stille reserve ligt verscholen in een waardeering van het activum beneden zijn werkelijke waarde of in een te hooge waardeering van verplichtingen en risico's. Of men al dan niet een stille reserve aanwezig acht hangt dus uiteraard af

van de werkelijke waarde, die men aan de bezitting toekent. En dan komt de vraag of en in hoeverre de vorming van stille reserves kan worden aanvaard.

Van fiscaal standpunt beschouwd dienen wij te onderscheiden de stille reserves die door den fiscus voorloopig zullen worden aanvaard en eerst bij realisatie van het actief of bij de afwikkeling van de verplichting de winst zullen verhoogen; daartegenover staan dan die vormen van lagere waardeering dan de werkelijke waarde, waarop door den fiscus een cor-

rectie zal worden toegepast, zoodat dientengevolge de fiscale winst afwijkt van de boekwinst en dus ook de balans die door of voor den fiscus wordt opgesteld van de gepubliceerde balans zal afwijken.

Hier doemt dus voor ons op de bekende tegenstelling van de bedrijfsbalans en de fiscale balans, waarbij de eerste aan zoodanige eischen van waardeering moet voldoen, dat hierdoor de belangen van crediteuren en aandeelhouders tot op zekere hoogte worden gewaarborgd, dus een te hooge waardeering moet worden tegengegaan.

En bij de fiscale winstbepaling zal met den eisch van een gelijkmatige verdeeling der fiscale lasten, zoowel in het belang van de gemeenschap als van de individuen, die de gemeenschap vormen, rekening moeten worden gehouden om zooals Lion¹⁾ het uitdrukt „innerhalb der praktischen möglichen und nötigen Grenzen die Willkür des einzelnen auszuschalten.“

Het komt mij voor, dat de door de wetenschap der bedrijfs-huishoudkunde verworven resultaten om de zuivere opbrengst zoo objectief mogelijk te bepalen, meer voor de winstberekening bij de fiscale dan bij de handelsrechtelijke doelstelling kan worden benut.

Ik wil er nog aan toevoegen, dat ik bij de bespreking van de waardeering mij zonder het onderwerp schade te doen, niet kan beperken tot te lage waardeering, doch ook de gevolgen van een te hooge waardeering, voorzover deze uit het gekozen waardeeringssysteem voortvloeit of van fiscaal standpunt wordt bevorderd, onder oogen moeten worden gezien.

Als wij ons gaan afvragen in hoeverre de fiscale winstberekening naar Nederlandsch recht voldoet aan den hierboven gereleveerden belastingrechtelijken eisch, dan stuiten wij al dadelijk op moeilijkheden. Wij hebben daarbij in beschouwing te nemen de Dividend- en Tantiëmebelasting en de Inkomstenbelasting. Ik stel de Dividend- en Tantiëmebelasting voorop, omdat toch aan deze heffing onderworpen zijn de N.V. en, dus in het algemeen de grootere ondernemingen, waarbij deze waardeeringskwesties voor de fiscale winstberekening zulk een belangrijke rol kunnen spelen. Ik behoef hier voor een kring van deskundige lezers niet uit te wijden over het systeem van heffing der dividendbelasting; de aandacht van den fiscus concentreert zich op de uitdeelingen, zoowel de formeele als de materiele. Van belang is, dat er op het tijdstip der uitdeeling voldoende open en stille reserves zijn om deze uitdeeling te kunnen stempelen tot een uitdeeling uit de winst. En verder zal de inspecteur zoowel voor de open als voor de stille reserves der N.V. belangstelling kunnen koesteren, voorzover in deze reservevorming een der aanwijzingen kan zijn gelegen voor een door de N.V. gevolgde antifiscale gedragslijn. Maar toch blijft deze belangstelling secundair, omdat in het stelsel besloten ligt, dat men wacht met belastingheffing tot uiteindelijk deze reserves tot uitdeeling worden gebracht, hetzij bij liquidatie dan wel bij reorganisatie. Zeker, op den grens spelen zich soms interessante kwesties af als wij ons af moeten vragen of de uitdeeling door winst wordt gedekt. In een bepaald geval werd door den fiscus bij de bepaling der beschikbare winst rekening gehouden met een stille reserve voor de waarde der zaak, daar deze niet op de balans als actief voorkwam en daar hiermede de belastbare uitdeeling stond of viel, kwam dit geschilpunt ter beoordeeling van ons hoogste rechtscollege, die de berekening van den inspecteur in principe aanvaardde²⁾. Maar, zij het dan onder het noodige voorbehoud, men kan toch zeggen dat de fiscus niet treedt in een beoordeeling van de waardeering der bedrijfsmiddelen bij de heffing der uitdeelingsbelasting, zoodat

dus de stille reserves slechts in uitzonderingsgevallen zijn aandacht zullen vragen. Zooals de Heer Baar dan ook in den aanvang van zijn artikel³⁾ terecht opmerkt, indien de plannen tot het invoeren van een bijzondere winstbelasting van rechtspersonen worden verwezenlijkt, dan zal het vraagstuk der reserveeringen voor die lichamen eerst actueele betekenis verkrijgen.

Ik schakel dus even deze belangrijke groep ondernemingen uit en beperk mij tot den particulieren ondernemer, die in de Ink. Bel. wordt aangeslagen. Bij de beoordeeling van waardeeringskwesties bij de bepaling van de ondernemerswinst in den zin van art. 7 der Wet I.B. beschikten de rechterlijke colleges, die tot oordeelen waren geroepen, slechts over beperkt materiaal en dit heeft naar het mij voorkomt, tengevolge, dat deze jurisprudentie minder relief vertoont, dan het geval zou zijn geweest als de winstberekening van de groote ondernemingen hier in meerdere mate aan hun oordeel zou zijn onderworpen.

De methode van waardeering wordt door de rechterlijke colleges getoetst aan de eischen van goed en degelijk koopmansgebruik. Welke normen worden hierbij aangelegd? De behoefte aan precisering komt wel typisch tot uitdrukking in een geschil, waarbij belanghebbende als cassatiemiddel aanvoerde, dat een waardeering overeenkomstig goed en eerlijk koopmansgebruik als zijnde geen wettelijk begrip, nadere uitzetting behoefde en de Raad van Beroep in zijn uitspraak nader had te omschrijven, wat hieronder is te verstaan. De H.R. was echter en m.i. terecht van oordeel, dat niet van elk wettelijk of feitelijk begrip een definitie behoefde te worden gegeven.⁴⁾

Ik kan er tot goed begrip van de zich over deze waardeeringskwesties ontwikkelde jurisprudentie niet genoeg den nadruk op leggen, dat wettelijke voorschriften omtrent de methode van winstbepaling in onze Wet I.B. ontbreken en de rechterlijke colleges dus wel te rade moesten gaan bij de in den handel gebruikelijke normen van redelijke winstbepaling. En zijn deze regels wel aan de fiscale winstbepaling dienstbaar te maken? Spreken wij van een bedrijfseconomisch verantwoorde winstberekening, dan gaan wij dieper op de zaak in; hier is het een tak van wetenschap die de door haar gevonden normen toepast op een geval. Maar wat is een winstcalculatie, die de goede koopman gebruikelijk oordeelt?

De rechterlijke colleges, die deze waardeeringskwesties moesten beoordeelen hebben daarbij gezocht naar een zekere systematiek in de waardeering.⁵⁾ Deze is gemakkelijk te constateeren en hierbij wordt de noodige continuïteit verkregen, die voor die fiscale winstberekening aantrekkelijk is en dan ook aanvaardbaar voorkomt. Maar men analyseert niet of een gekozen methode van waardeering wel voert tot een richtige winstcalculatie, gezien den aard van het te waardeeren object. Ik wil dit met een voorbeeld toelichten.

Een groothandelaar speculant richt zijn streven er hoofdzakelijk op te profiteeren van het verschil in marktprijs. Waardeert hij de door hem aangehouden voorraden jaarlijks op inkoopprijs, dan zal het college deze waardeering — gezien de ontwikkeling der jurisprudentie — aanvaarden, en men komt niet toe aan de conclusie, dat, gezien het speculatief doel, een waardeering op marktprijs tot een zuiverder winstberekening leidt, dan die op kostprijs. En ook bij waardeering van effecten is er in de jurisprudentie niet het accent op gelegd, dat op grond van het doel van deze belegging een bepaalde waar-

³⁾ De fiscus en de geheime reserves. De Naamlooze Vennootschap Mei 1939.

⁴⁾ Arrest H.R. 20 October 1926, B. 3909.

⁵⁾ Arrest H.R. 27 Mei 1925, B.i.B. 3608. Arrest H.R. 9 Mei 1935, B.i.B. 5866.

¹⁾ Dr. M. Lion, Das Bilanzsteuerrecht 1925, pag. 21.

²⁾ Arrest H.R. 30 Mei 1934 B 5622. Arrest H.R. 31 Oct. 1935 B 5953.

deeringsmethode de aangewezen kan zijn en anderen dienen te worden uitgesloten.

Echter brengt deze voorkeur voor systematiek mede, dat wijziging van methode van waardeering niet gemakkelijk zal worden aanvaard. Nu naast afschrijving ook een methode van jaarlijksche schatting b.v. op verkoopwaarde toelaatbaar wordt geacht, zal het aantrekkelijk zijn voor belanghebbende in tijden van prijsdaling over te schakelen van aanschaffingsprijs minus afschrijvingen op de lagere verkoopwaarde en het verlies door herwaardeering aldus tot uitdrukking te brengen.

Echter kunnen alleen buitengewone omstandigheden, aldus de H.R., een dergelijke omschakeling rechtvaardigen. Een beroep van den exploitant van onroerend goed op de sterk gewijzigde omstandigheden door de ontvricting van de huizenmarkt vond als zoodanig ingang.⁶⁾

Deze liefde voor het systeem heeft wel tengevolge, dat het voor belastingplichtige een onmogelijke taak zal zijn tegen het in zijn boekhouding gevolgde stelsel in voor de fiscale winstberekening een andere waardeeringswijze te doen aanvaarden.⁷⁾

En eerst als de boeken geen aanwijzing geven, dat eenig systeem wordt beoogd, zal het voor een bepaald object meest redelijke systeem van waardeering den voorkeur verdienen.⁸⁾

Uit deze wel zeer schetsmatige uiteenzetting blijkt, dat een voorzichtige wijze van waardeering, mits systematisch doorgevoerd, fiscaal aanvaardbaar is en deze ook, in 't bijzonder bij de voorraden wel eenige speling biedt voor de vorming van stille reserves.

De vraag of bij een bepaald waardeeringssysteem (i.c. grondstoffen tegen marktwaarde, afgewerkte producten tegen kostprijs) nog plaats was voor een extra reserve voor mogelijke prijsdaling der voorraad, werd door ons hoogste rechtscollege ontkennend beantwoord.⁹⁾

Het verloop van deze procedure was niet bevredigend, daar de boekingswijze den doorslag gaf en de stelling van belanghebbende, dat hier sprake was van een afschrijving wegens prijsdaling niet aan een nader onderzoek werd onderworpen. *M. J. Prinsen* merkt ter zake op¹⁰⁾ dat in de toegepaste waardeering der afgewerkte fabrikaten een reeds bestaand verlies kan zijn besloten, n.l. indien deze door de prijsdaling der grondstoffen beneden kostprijs zullen moeten worden verkocht. De vraag kan zich voordoen of bijzondere omstandigheden hier de afwijking van een vroeger gevolgd stelsel van waardeering kunnen rechtvaardigen. Daartegenover staat dan de opvatting, dat in de boekingswijze op zich zelf voldoende aanwijzing is gelegen, dat hierin niet een herwaardeering, doch een reserveering voor toekomstige prijsdaling moet worden gezien.

Wij zullen nu onze aandacht bepalen bij de waardeering van bedrijfsmiddelen en daarbij allereerst de bijzondere vorm van waardeering door middel van afschrijving behandelen.

Grondslag der afschrijving is het in het bedrijfsmiddel geïnvesteerde kapitaal.

De methode van afschrijving, mits in overeenstemming met goed koopmansgebruik, zal ter keuze van belastingplichtige staan. En hier treden wij in de jurisprudentie eenige beperking van dit begrip goed koopmansgebruik aan, waar de H. R. aanneemt, dat deze afschrijvingen in overeenstemming be-

hooren te zijn met de beginselen van afschrijving, die de wetgever bij het neerschrijven der bepalingen voor oogen hebben gestaan.¹¹⁾ Ik heb dit arrest steeds als zeer belangrijk beschouwd, daar wij hier reeds toe zijn aan de beperking van het algemeen begrip terwille van de doelstelling, n.l. de fiscale winstberekening.

Als factoren voor de waardevermindering worden aangenomen slijtage door gebruik en technische veroudering.¹²⁾ Er wordt naast de technische waardevermindering slechts in beperkte mate met de economische waardevermindering rekening gehouden. Alleen toch in het geval, dat technische veroudering gepaard gaat met de aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid, dat de bedrijfsmiddelen op grond hiervan het bedrijfsdoel ook korter zullen dienen, dan uit hoofde van den technischen levensduur is te verwachten, zal bij de bepaling van het afschrijvingspercentage met deze technische veroudering zijn rekening te houden.¹³⁾ Vandaar het pleidooi van *Dr. Ph. B. Libourel*¹⁴⁾ om een verhoogde afschrijving toe te passen als er sprake is van een te verwachten lagere rentabiliteit op grond van technische veroudering in de toekomst, zonder dat aantoonbaar is, dat de levensduur hierdoor zal worden verkort. Men denke hierbij aan de belastingplichtige, die huizen van een verouderd type exploiteert. Het onderscheid is hier m.i. subtiel; gegeven, dat de levensduur niet wordt verkort, zal het afschrijvingspercentage niet kunnen worden verhoogd. In 't algemeen zal het echter wenschelijk zijn, dat de exploitant met deze factoren rekening houdt door bij de keuze van het afschrijvingssysteem b.v. bij de geschatte economische en technische levensduur van honderd jaar niet af te schrijven 1%, doch b.v. 25 jaar 1½%, 50 jaar 1% en 25 jaar ½%. In dit afschrijvingssysteem is met het door den auteur signaleerd verschijnsel rekening gehouden.^{14a)}

En bovendien bestaat in bijzondere gevallen de mogelijkheid over te schakelen op waardeering naar verkoopprijs.

Ik heb eenige grepen moeten doen uit de jurisprudentie, U eenige bekende figuren ten tooneele gevoerd, om daarna weder op mijn onderwerp terug te komen. De algemeene conclusie ligt nu wel zeer voor de hand, dat de mogelijkheid tot het vormen van stille reserves bij de winstbepaling in de Ink. Bel. wel zeer beperkt is.

Bij de waardeering van vlottend kapitaal in het algemeen en van de voorraden in het bijzonder constateerde ik reeds, dat de jurisprudentie niet afwijzend staat tegenover een voorzichtige, doch systematische waardeering en dan ook eenige gelegenheid tot het vormen van stille reserves openlaat.

Het zich binnen enge grenzen bewegende afschrijvingssysteem, voorzover fiscaal toelaatbaar, heeft de tendenz eerder te leiden tot een boekwaarde, die de werkelijke waarde te boven gaat, dan dat hier van de vorming van stille reserves kan worden gesproken.

Daarbij moge worden bedacht, dat deze conclusie sterk wordt beïnvloed door de achter ons liggende periode van prijsdaling. En nu komen wij aan een moeilijk punt. Ingeval van prijsstijging zal dan inderdaad afschrijving, met het geïnvesteerde kapitaal als basis, gelegenheid bieden voor de vorming van stille reserves. Stille reserves worden gevormd,

¹¹⁾ Arrest H.R. 31 October 1923, B. No. 3308.

¹²⁾ Zie voor uitvoerige beschouwingen over de afschrijvingen Mr. Dr. J. H. R. *Sinninghe Damsté*. De Wet op de Inkomstenbelasting vijfde druk, pag. 70 e.v.

¹³⁾ Arrest H.R. 24 Maart 1937, B. 6381.

¹⁴⁾ W.P.N.R. No. 3581.

^{14a)} Zie B. 6797. De R. v. B. aanvaardde hier in principe een afschrijving, uitgaande van den kostprijs, die in overeenstemming is met den achteruitgang van de bedrijfswaarde, die deze goederen door gebruik in het bedrijf of andere met het bedrijf samenhangende factoren in het desbetreffende jaar hebben ondergaan.

⁶⁾ Arrest H.R. 8 April 1936, B.i.B. 6096.

⁷⁾ Arrest H.R. 3 Maart 1926, B.i.B. 3780. Arrest H.R. 20 October 1926, B.i.B. 3909.

⁸⁾ Arrest H.R. 28 November 1934, B.i.B. 5736. Arrest H.R. 28 October 1925, B.i.B. 3692.

⁹⁾ Arrest H.R. 10 Maart 1937, B. 6368.

¹⁰⁾ Overzicht jurisprudentie W.D.B. 3414.

aldus stelde ik in de inleiding van dit artikel, door waardeering van het actief beneden werkelijke waarde. En de aanhanger van de leer van de vervangingswaarde zal dus in deze door prijsstijging te berekenen meerdere waarde geen stille reserve zien.

Zooals in mijn hierboven gegeven uiteenzetting bleek, vindt nog te weinig een afschrijving in verband met de te verwachten economische prestaties ingang en wordt nog te veel met een gelijkblijvend afschrijvingspercentage over den levensduur van het object rekening gehouden. Ook dit kan, aannemende dat de economische prestaties in het algemeen in de eerste jaren het grootst zijn, eerder tot te lage waardeering, dan tot de vorming van stille reserves leiden.

Zeer instructief ter bestudeering van deze verschijnselen is in dit opzicht een nadere beschouwing van een aantal berekeningen van de fiscale winst op grond van de Indische Ordonnantie vennootschapsbelasting. Men heeft hier in een zeer conjunctuurgevoelig land nu meer dan tien jaar gewerkt met een vrij scherp begrensde winstbegrip, waarbij in het bijzonder met afschrijvingen op de aanschaffingswaarde of boekwaarde, maximaal tot het in het bedrijfsmiddel geïnvesteerde kapitaal. En nu zien we hoe na 1931 deze heffing den Indischen fiscus practisch in de steek laat. Dit vindt in de groote verliezen die door groote groepen ondernemingen zijn geleden zijn natuurlijke oorzaak, doch ook na de baissejaren zien wij in de staat der middelen eerst zeer laat en langzaam eenig herstel, omdat de fiscus gebonden blijft aan zijn afschrijvings-tabellen, gebaseerd op aanzienlijke hoogconjunctuurinvesteringen, waarvan de invloed uiteraard nog wordt vergroot door de compensatiemogelijkheid van berekende fiscale verliezen gedurende twee jaren, welke verliezen volgens dezelfde principes worden berekend. Het is dan ook niet te verwonderen dat juist van fiscale zijde in dit stadium een afschrijving op de (lagere) vervangingswaarde als een meer juiste basis werd bepleit.¹⁵⁾

Wij zitten hier zooals Prof. *Adriani* het typeert in een crisis.¹⁶⁾ Dat deze crisis in de Ink. Bel. nauwelijks merkbaar is, ligt aan het beperkte terrein dat deze belasting bestrijkt, voorzooover het betreft een heffing van de winsten van de onderneming.

Daar waar een juister oordeel mogelijk zou zijn verlaten wij het terrein van de Ink. Bel. en komen op dat van de Div. en Tant. bel., alwaar zooals boven betoogd deze problemen niet direct aan de orde komen. (Alleen bij de compensatie van verliezen na afschrijving op de aandelen krijgen wij hiervan een voorproef). Hier dus een naar het systeem van heffing vrijwel onbeperkte mogelijkheid tot reserveering, zoowel in den vorm van open reserves als die van stille reserves.

Ik heb deze liberaliteit nimmer kunnen bewonderen, omdat van belastingrechtelijk standpunt bezien normen dienen te worden aangelegd bij de berekening van het evenredig offer der belastingplichtigen. Dit sluit m.i. in belastingheffing van de open reserve en tot op zekere hoogte een strijd tegen de stille reserve.

Het zal interessant zijn bij de belichting van dit probleem vanuit den bedrijfseconomischen gezichtshoek na te gaan of de auteur, die dit terrein werd toebedeeld, zich in zijn con-

clusies ver van de fiscale desiderata kan en zal verwijderen.¹⁷⁾

Ik zeide, dat dit slechts tot op zekere hoogte de strijd tegen de stille reserve zou insluiten. Ook als wij de vorming van stille reserves door afschrijving in snel tempo of ineens verwerpen, daar deze geen rekening houdt met den termijn der te verwachten economische prestaties; binnen dezen grens moet een grootere vrijheid van handelen bestaan, dan de Wet op de Ink. Bel. biedt. Belastingplichtige worde de gelegenheid geboden het afschrijvings- of waardeeringssysteem te kiezen, dat hij voor een zuivere winstcalculatie het meest doeltreffend acht. En vooral zal de overgang naar een z.i. meer doeltreffend systeem fiscaal niet al te zeer dienen te worden bemoeilijkt.

Gezien de ervaring in het verleden is mijn vrees voor een te hooge waardeering door de gebondenheid aan een weinig soepel afschrijvingssysteem grootter dan de vrees voor de vorming van stille reserves. Want dit sluit toch in, dat de fiscale winstberekening in magere jaren onevenredig zwaar wordt gedrukt en juist in die jaren zijn de nooden het grootst en zal de eisch van een evenredig offer het luidst klinken.

Wij hebben gezien hoe men in de Ink. Bel. practisch aan het eenmaal gekozen afschrijvingssysteem is gebonden, behoudens in zeer bijzondere omstandigheden, waarin overgang op het waardeeringssysteem genade zal vinden in de oogen van ons hoogste rechtscollege. En in de Indische Ordonnantie Vennootschapsbelasting is zelfs afschrijving geboden.

Een goede zijde van het Duitsche systeem is m.i., dat in paragraaf 6, lid 1, Eink. St. G. belanghebbende de bevoegdheid door den wetgever wordt verleend te waardeeren op de „Teilwert“, n.l. over te schakelen op de „Teilwert“ als deze lager ligt dan de aanschaffingsprijs minus afschrijvingen.

Teilwert is dan de prijs voor dit bedrijfsmiddel te bedingen als onderdeel in een gefingeerde verkoop van het geheele bedrijf, waarbij de nieuwe koper beoogt het bedrijf voort te zetten.

Zonder nu over dit begrip „Teilwert“ uit te wijden, dat mij als practisch hanteerbaar begrip niet in alle opzichten geslaagd voorkomt, grijp ik toch de oplossing aan, voorzooover deze de mogelijkheid biedt bij sterke daling van de reproductiewaarde deze daling in de fiscale winstberekening te effectueeren. Deze waardedaling wordt aldus gerealiseerd in de jaren der prijsdaling en niet sleepende gehouden door normale afschrijvingen op de investeringen, die ver boven de reproductiewaarde liggen. In de D.T.B. kennen wij geen grenzen, in de Ink. Bel. werken wij met een vrij vraag begrip goed koopmansgebruik, doch met een bijzondere liefde voor de systematiek en een zekere gebondenheid aan eens gekozen systeem.

Een door den wetgever gesanctioneerde grenswaarde voor algemeen toelaatbare lagere waardeering, in het bijzonder voor bedrijfsmiddelen, zou aan de eene zijde voor belanghebbende de mogelijkheid bieden met waardeverminderingen rekening te houden en aan de andere zijde wordt daardoor in de wettelijke regeling tevens de grens bepaald.

Ik verheel niet, dat ook dan nog het geïnvesteerd kapitaal basis blijft voor onze waardeering en alleen een harer feilen

¹⁷⁾ Prof. Dr. O. Bühler. Bilanz und Steuer 1937, pag. 32.

Dieser Kampf gegen die stillen Reserven und überhaupt die geschilderte Zielsetzung der Betriebswirtschaftslehre, die auf wirklich vorbehaltlose, nicht nach der einen Seite absichtlich durchlöchernte Bilanzwahrheit ausgeht, ist aber das, was, gerade auch die Steuerverwaltung verlangt. Daraus ergibt sich, dass die Betriebswirtschaftslehre nicht, wie man wohl erwarten möchte, vom Pflichtigen in seinem Kampf mit der Steuerverwaltung grundsätzlich als stiller Bundesgenosse betrachtet werden darf, dass sie vielmehr in dieser Grundfrage der Politik der stillen Reserven, den damit zusammenhängenden Abschreibungsfragen u.s.w. eher Bundesgenosse der Steuerverwaltung ist.

¹⁵⁾ Drs. *Korthals*: De fiscale afschrijving van productiemiddelen. Gedenkboek van de Ver. van Inspecteurs van Financiën 1936.

¹⁶⁾ Prof. Dr. P. J. A. *Adriani*. Reorganisatie van het kapitaal der Naamlooze Vennootschap W.P.N.R. no. 3520.

bij dalende prijzenloop zou worden verzacht door een gemakkelijker overgang op de geschatte waarde. Maar bij prijsstijgingen zal uiteraard de door mij aan de paragraaf 6, Eink. St. G. ontleende correctie geen invloed op de fiscale winstberekening uitoefenen. Erkennen wij de zege van een winstcalculatie, die niet de aanschaffingswaarde, doch de vervangingswaarde vooropstelt, dan moet de Deutsche fiscale oplossing als eenzijdig worden gezien. Wat echter de toepassing van de leer der vervangingswaarde op de fiscale winstberekening betreft, stond en sta ik nog op het standpunt dat:

1. de huidige jurisprudentie deze afwijst;
2. bij aanvaarding van deze leer voor de fiscale winstberekening de controle al te zeer zou worden bemoeilijkt.

Men zou hier dus van een conflict kunnen spreken in den boezem van den auteur, waarbij de erkenning van de economische doelmatigheid van deze leer, in het bijzonder in tijden van hoogconjunctuur staat tegenover zijn schroom of liever zijn weigering haar voor de fiscale winstberekening in het heden te willen aanvaarden.

En mijn vraag is en hiermede zou ik willen eindigen, zou geen compromis mogelijk zijn, waarbij deze mogelijkheid tot herwaardeering wordt verruimd door bij ingrijpende wijzigingen in het prijsniveau, hetzij in het algemeen, hetzij in een bepaalde bedrijfstak, deze herwaardeering toe te staan, resp. te eischen.

Ik wil nu trachten een samenvatting te geven van mijn beoogt: Bij de vorming van een fiscaal winstbegrip zal men zich aan de eene zijde zooveel mogelijk bij heerschende inzichten omtrent de regelen van een redelijke winstbepaling hebben aan

te sluiten, doch aan den anderen kant niet uit het oog mogen verliezen, dat algeheele vaagheid omtrent de bedoelingen des wetgevers aan de subjectieve inzichten van den ondernemer omtrent de winstbepaling algeheele vrijheid zou laten, hetwelk tot een willekeurige en daardoor ongelijke berekening van den belastinggrondslag zou leiden.

Bij de waardeering van handelsvoorraden en vorderingen zal een zoo groot mogelijke vrijheid bij de keuze van systeem worden gelaten, waarbij echter de noodige systematiek bij de waardeering dient te worden betracht, en alleen in door goed koopmansbelang gerechtvaardigde bijzondere omstandigheden overgang naar een ander systeem van waardeering voor de fiscale winstberekening kan worden aanvaard.

Waardevermeerdering van de niet voor verkoop bestemde bestanddeelen van het kapitaal blijft buiten beschouwing zolang deze niet door vervreemding der betreffende zaken is gerealiseerd.

Waardevermindering van de voor de uitoefening van het bedrijf gebezigde zaken komt vóórdat deze worden van de hand gedaan allereerst tot uitdrukking, voorzoover afschrijving wegens vermindering van de gebruikswaarde is geboden, hetzij door slijtage dan wel door technische veroudering; dit behoort in te sluiten een afschrijving naar rato van de economische prestaties verdeeld over den economischen levensduur.

Bij zeer ingrijpende wijzigingen in het prijsniveau, hetzij in het algemeen, hetzij in een bepaalde bedrijfstak, ware bovendien de mogelijkheid te openen, hetzij in het algemeen, hetzij in die bepaalde bedrijfstak, herwaardeering toe te staan, respectievelijk te eischen.

DE STILLE RESERVE EN DE NEDERLANDSCH INDISCHE FISCUS

door

J. H. P. DE L'ÉCLUSE

Hoofd van de Nederlandsch-Indische Belasting-accountants-dienst

Alvorens te komen tot de eigenlijke behandeling van het in hoofde aangegeven onderwerp lijkt het van belang een kort overzicht te geven van de heffingen, ressorteerend onder den „Dienst der Belastingen in Nederlandsch Indië". Bij het grootste deel daarvan speelt de stille reserve geen rol, bij het kleinere kan zij niet zonder meer worden gepasseerd, nl. daar waar de basis der heffing verankerd ligt in behaalde winst, in het kapitaal of in beide factoren.

Zonder aanspraak te willen maken op volledigheid, kan voor het gestelde doel volstaan worden met de volgende indeeling:

Directe Belastingen:	Inkomstenbelasting	persoonlijk
	Vermogensbelasting	persoonlijk
	Vennootschapsbelasting	zakelijk
	Personeele belasting	persoonlijk
	Verponding	zakelijk
	Couponbelasting	zakelijk
Indirecte Belastingen:	Loonbelasting	
	Zegelrecht	
	Recht van overschrijving	
	Recht van successie en overgang.	

De gegeven verdeling is, naar bekend, de belasting-technische; tot de directe belastingen zijn gerekend die, welke periodiek worden geheven volgens leggers of kohieren, terwijl de indirecte heffingen dit periodieke karakter missen.

De stille reserve is fiscaal van belang bij de inkomsten belasting, de vennootschapsbelasting, de verponding en de vermogensbelasting.

De reserves zijn in de balans of zichtbaar, zoodat daaruit het kapitaalssurplus in cijfers duidelijk blijkt, of onzichtbaar. De grootte dier onzichtbare (geheime) reserves kan door outsiders slechts worden benaderd. Voor nauwkeurige vaststelling is accountants-contrôle noodzakelijk.

Als regel zijn de geheime reserves aan een vermogensobject gebonden en ontstaan, hetzij door de lage waardeering der activa op de balans, hetzij door overmatige afschrijving, hetzij door te hooge schatting van eventueel te verwachten verliezen.

In algemeenen zin zal de fiscus hebben na te gaan of en in hoeverre het ontstaan van een geheime reserve als een bedrijfsnoodzakelijkheid, als een uitvloeisel van het waardeeren volgens goed koopmansgebruik kan worden beschouwd en als zoodanig fiscaal kan worden geaccepteerd, dan wel of er van fiscaal niet-toelaatbare winstverminderingen sprake is.

Ook zal de fiscus hebben te waken tegen het niet-opnemen van baten in de resultaten-rekening, of het opvoeren er van onder de passiva, b.v. op afschrijving machines (pelloon bij rijstpellerijen).

Fiscaal zullen dergelijke posten als regel bij de winst moeten worden gesteld.